

Vindkraften låter mer än man kan tro – när vi behöver lugn och ro

20/4 kl. 18:36

Förra veckan lyssnade jag i riksdagen till ett mycket intressant föredrag av professor Ken Mattsson, verksam vid Institutionen för informationsteknologi, Uppsala universitet. Det var ett föredrag som förtjänar en betydligt större plats i den svenska energidebatten än det hittills fått.

Vindkraft diskuteras nästan alltid som en fråga om elproduktion, klimat och utbyggnadstakt. Betydligt mer sällan talar man om bullret, om störningarna för människor som bor nära parkerna och om det faktum att dagens modeller enligt Mattssons underlag kan underskatta delar av ljudbilden från moderna verk. Det är ett problem. För när människor söker lugn och ro i sitt hem, på sin gård eller i sitt sovrum, är det inte en teoretisk decibelkurva de möter. Det är verkligheten.

Mattssons arbete, som fokuserar på att beskriva exponering och modellering pekar på att lågfrekvent ljud, infraljud och amplitudmodulation – det rytmiska svischande eller dunkande ljud som många beskriver – inte fångas tillräckligt väl i dagens regelverk och beräkningsmodeller. I materialet hänvisas bland annat till att modellen Nord2000 i vissa

fall kan underskatta ljudnivåer med omkring 5–7 dBA jämfört med mätningar. Det är ingen randanmärkning. Det är en varningssignal.

Han lyfter också fram att ljud med större andel lågfrekvent innehåll upplevs som mer störande än annat ljud vid samma genomsnittliga nivå. Det betyder i klartext att två ljudmiljöer som på papperet kan se likvärdiga ut inte alls behöver upplevas likadant av människor som faktiskt lever i dem. Därtill kommer nattliga förhållanden, inversioner och amplitudmodulation som kan göra ljudet mer påtagligt just när människor behöver vila.

Kunskapsläget kring hälsoeffekter är enligt underlaget inte slutligt avgjort. Det är viktigt att uttrycka korrekt. Men det betyder inte att frågan kan viftas bort. Tvärtom. När flera studier pekar på störning, sömnpåverkan och stora individuella skillnader i känslighet, då borde slutsatsen vara försiktighet – inte nonchalans. Mattssons linje är inte alarmism, utan att nuvarande system riskerar att beskriva exponeringen för snävt och att bättre modeller, oberoende mätningar och skarpare regelverk behövs.

Detta har också en social och ekonomisk sida. För den som bor nära en stor vindkraftpark handlar saken inte bara om klimatmål och energipolitik. Det handlar om boendemiljö, trivsel, sömn, oro och i många fall också om en upplevd eller faktisk risk för värdeminskning på fastigheten. Den som får sin livsmiljö förändrad ska inte mötas med standardsvaret att bullerfrågan redan är “hanterad”, om de modeller som används kanske inte ens fångar verkligheten tillräckligt väl.

Samtidigt måste detta sättas in i ett större sammanhang. Den rapport om vindkraft i Sverige – systemnytta, kostnader och vägval, som nyligen tagits fram visar att frågan inte bara handlar om buller. Vindkraften producerade omkring 40,4 TWh i Sverige under 2024, vilket är betydande. Men det innebär inte att mer vindkraft automatiskt är den mest rationella vägen framåt. Fullasttimmarna ligger grovt kring 2 400–2 500 om året. Antalet timmar med negativa elpriser uppgick till 784 under 2024. Och Svenska kraftnät pekar samtidigt på att effektfrågan och systemrobustheten inte löses enbart genom större årsvolymer väderberoende el.

Här ligger kärnan. Vindkraften är inte betydelselös. Men den är heller inte den självklara primärresurs som den ofta framställs som. Om elen produceras när värdet är lågt, om nätet inte kan ta emot den där den behövs, om reglerkraft och andra stödresurser ändå måste byggas ut och om lokalsamhällen samtidigt får bära störningar, konflikter och risker – då måste politiken våga ställa en rak fråga: är detta verkligen den klokaste prioriteringen?

Det är just därför Ken Mattssons föredrag förtjänar en plats i debatten. Inte för att stoppa varje vindkraftsprojekt. Inte för att förneka att Sverige behöver mer el. Utan för att påminna om något som borde vara självklart i ett seriöst land: stora ingrepp i

människors livsmiljö och stora investeringar i energisystemet måste bygga på hela bilden, inte på halva.

När bullerfrågan, hälsoperspektivet, fastighetsfrågan och systemnyttan lyfts fram samtidigt blir vindkraftsdebatten plötsligt mer vuxen. Och det är precis där den borde vara.

Lars Beckman
Riksdagsledamot (M)

En stark röst för Gävleborg